

Hvad koster et modersmål?

Af Bent Pedersbæk Hansen

Vel er det da forfærdeligt, at finanskrisen går ud over så mange mennesker, der aldrig har været i nærheden af de milliard- eller millionbeløb, som nu dagligt svirrer i luften i forbindelse med krak, skandaler og bankpakker. Det er synd for småaktionærerne i Roskilde Bank, der har mistet deres sparepenge, og det er trøstesløst at se billeder fra USA med tilskoddede huse og til salg-skilte. Men det er også forbundet med en vis tilfredsstillelse at overvære mastodonternes sammenbrud: Værdierne var der alligevel ikke, det hele var pustet op for lånte penge, det var illusioner samt svindel og bedrageri. Markedskræfterne virkede, men resultatet var sammenbrud, og staten måtte træde til. Lad nu illusionerne bryde, så vi kan se realiteterne.

Sideløbende med finansmarkedet er så meget andet oppustet, som det ville være dejligt at få punkteret, bl.a. illusionen om, at "forskning i verdensklasse" kun kan opnås ved at erstatte det danske sprog med engelsk på universiteter og højere læreanstalter. Også på området for skatteyderbetalt offentlig forskning og undervisning er markedskræfter forsøgt etableret, så institutionerne kan konkurrere med hinanden, og et af konkurrenceparametrene har i de senere år været såkaldt "internationalisering", hvilket hovedsageligt har betydet oppustning af engelsk på bekostning af ikke bare dansk, men også af fremmedsprog som tysk, fransk og russisk. Mange sprogfolk har bekymret sig over den udvikling, og det er glædeligt, at bekymringen også er nået til det politiske niveau, idet Mogens Jensen fra Socialdemokraterne vil

have ændret universitetsloven, så læreanstalterne lovbindes til at varetage det danske sprog. Forslaget tjener Mogens Jensen til ære; måske kan det blive begyndelsen til en tiltrængt universitetshjælpespakke, dvs. en revision af universitetsloven som helhed.

Videnskabsministerens regnestykke

Naturligvis har videnskabsminister Helge Sander og en række universitetsadministratorer været ude for at advare mod Mogens Jensens forslag: Det vil koste 100 millioner kroner at gennemføre, hedder det, og det er for dyrt.

100 millioner for at tale dansk ved danske universiteter? Hvis det havde været omvendt, at det ville koste 100 millioner at lære de ansatte og de studerende at tale og skrive et anstændigt engelsk, kunne man forstå det, for de allerfleste af begge grupper er stadig danske og må formodes at være bedst til deres modersmål, hvorfor både undervisning og forskning mest effektivt og ubesværet kan foregå på dette mål. Men selv hvis man accepterer Sanders regnestykke, må man spørge, om 100 millioner er særlig dyrt for at beholde et komplet sprog, der kan række ud i alle kroge af tilværelsen, også videnskabernes specielle hjørner. Den seneste bankpakke kostede trods alt 100 milliarder kroner, dvs. 1.000 gange så meget.

Universiteter i verdensklasse?

Det oppustede i Helge Sanders universitetspolitik kommer frem i hans parole "Vi skal have universiteter i verdensklasse". Altså ikke bare ét, men flere. Hvorfor i alverden

skal vi dog dét, kan vi ikke bare nøjes med at have gode universiteter? Nationen har godt fem millioner indbyggere, hvilket er nogenlunde det samme som Berlin og Hamborg tilsammen, og Tyskland som helhed har omkring 80 millioner mennesker at rekruttere af til sine universiteter. Alene ud fra befolkningstallet er det vanvittigt at forestille sig, at Danmark skulle kunne have indtil flere universiteter i verdensklasse – det er skadeligt pralhalseri – men vi skal naturligvis have gode universiteter, der kan uddanne dygtige akademiske fagfolk til at varetage de funktioner, der skal varetages først og fremmest i landet selv. Og danske forskere skal naturligvis yde en skærv til den internationale forskning sammen med forskere fra de tusinder af andre universiteter verden over. Engang imellem kan vi så glæde os over, at en særlig talentfuld forsker af Niels Bohr-typen fremstår i vort lille land og kaster glans over det.

Netop Bohr er et eksempel på en forsker, som kunne mere end sit reagensglas og sine matematiske formler; han kunne også tænke, ja, var en tænker med et bredt interessefelt også uden for sit fag. Og han tænkte på sit danske modersmål, som han var bedst til, samtidig med at han kommunikerede med udenlandske kolleger som Ernest Rutherford og Werner Heisenberg. Sådanne folk kan ikke frembringes administrativt ved målsætning om “verdensklasse”, evalueringer, indrapporteringer og kvalitetsstyring. Tværtimod må man frygte, at det netop er den slags forskere, der i denne tid bliver fyret fra det sanderske universitet, folk med interesse for deres fag, som ikke orker at bruge tiden på administration.

Det danske forsvinder

Man må også spekulere på, hvad det er for et “vi” i den sanderske parole, der skal have

“universiteter i verdensklasse”. Ved disse universiteter skal der undervises og forskes på engelsk og helst af et indkøbt hold af udenlandske “eliteforskere”. Hermed er det danske forsvundet – bortset fra at danske skatteydere skal betale gildet – og “vi” kan således ikke være danskerne. Derimod giver det god mening at opfatte “vi” som statsadministrationen og Dansk Industri. Denne samfundsgruppe ønsker et rekrutteringsgrundlag af engelsktalende akademikere, som gnidningsfrit kan kommunikere med tilsvarende grupper i andre lande. Måske kan dette siges at være den lige vej “fra forskning til faktura” – skønt man kan være bange for, at forskningen degenererer til hovedløs masseforskning – men “verdensklasse” bliver det aldrig, ikke engang “dansk forskning” eller Danmarks bidrag. Hele parolen er op-pustet managementillusion.

Managementsprog og sportstænkning

Rammen for universiteternes virke er sat af Folketinget gennem lovgivningen og af Videnskabsministeriets forvaltning af denne, men følger man bare lidt med i universitetsdebatten, får man det indtryk, at det er håndboldtræner Ulrik Wilbeck, der er direktør for det hele, for det er hans mentale univers, som genspejles i Helge Sanders billedsprog og styringstænkning: Hele verden er en kampplads – og er den det ikke af sig selv, skal den med magt gøres til det – hvor det er *mig* mod *de andre* på det individuelle plan og *os* mod *dem* på det kollektive plan. Kun eliten tæller, og kun præstationer tæller, vel at mærke målbare præstationer, noget der kan gøres op i tal, så en “præcis” sammenligning kan finde sted. Hvad det gælder om, er at slå de andre: Danmark mod Norge, 32–29, Københavns Universitet mod Ålborgs, København foran med 9 %, hjem-

Bent Pedersbæk Hansen (f. 1942) er mag.art. i litteraturvidenskab og tidligere gymnasielærer. Formand for Modersmål-Selskabet siden 2003.

mehjælpen i Hillerød mod hjemmehjælpen i Helsingør, Hillerød vinder med 5 % færre sygedage.

Sportstænkningen med dens tal føres ud i alle kroge af samfundet, hvor den ikke bare er meningsløs, men skadelig, og det er vanskeligt at værgе sig mod den, fordi den er blevet herskende tankegang. Selv den politiske opposition er ramt – “Jeg kan slå Anders Fogh!”. Tja, måske, men hvad skulle det gøre godt for, hvorfor skal han slås? Det ville det være rart for vælgerne at få at vide, og det får de da også iblandt. Hvad der huskes bedst, er imidlertid overskriften om at slå nogen. Politik reduceret til præstation, 2–0 til Helle.

Meningsløst er det, men bestemt ikke virkningsløst, for denne form for tænkning har gjort bl.a. vore universiteter til bureaukratiske helveder af målinger og kontrol, hvorfra al arbejdsglæde er blevet bortvist. Den vulgærdarwinistiske kampideologi er, iklædt managementsprog og/eller sportsprog, blevet bestemmende for statens styring og det politiske liv. Alle offentlige insti-

tutioner er blevet påtvunget en målsætning med vidtløftige abstraktioner, såkaldte værdier, om at være bedst til dette og hint, stykket ud i delmål og helst udtrykt i tal og procenter.

Med dette styringsredskab bliver virkeligheden, f.eks. forskning og undervisning, målt, bedømt og belønnet eller straffet. Hvis ikke virkeligheden lever op til idealet, f.eks. at være i verdensklasse, er det værst for virkeligheden. Definitionsmagten – retten til at afgøre, hvad der er godt eller dårligt – udøves af et bureaukratisk hierarki af instanser, der våger over hinanden. Spillereglerne er sat: Alles kamp mod alle. Arbejdslivet reduceret til en slåskamp.

Tænkningens forudsætninger

Ovenstående overvejelser for at vende tilbage til sprogdebatten i ny belysning. Spørgsmålet om engelsk eller dansk som grundprog ved universiteterne er ikke (kun) et spørgsmål om nationalisme kontra internationalisme, som det ofte søges fremstillet. Der er tale om en strid mellem forskellige grundholdninger til samfundets indretning. Lenin mente som bekendt, at “tillid er godt, men kontrol er bedre”, og det er den samme holdning, den nuværende universitetspolitik er bygget på, deraf det vildtvoksende bureaukrati. Værnet mod dette truende samfund af mistro og kontrol er livsverdenens sprog, dvs. modersmålene og de muligheder for fri og omfattende tænkning, disse tilbyder.

I Danmark er modersmålet dansk, i England engelsk osv. Kun et fåtal af mennesker med særligt talent kan ved flid og dygtighed opnå at beherske mere end ét sprog ud over et praktisk, kommunikativt niveau. Derfor vil de allerfleste, når det gælder tænkning i bred forstand – omfattende såvel logisk tan-

keudvikling som intuitive indfald, associationer, leg med ord osv. – være henvist til deres modersmål.

Georg Brandes gjorde sig til talsmand for den “frie forskning” og den “frie tanke” – en nyttig distinktion. Forskning angår analyse af det værende og det, der har været, naturen, mennesket, samfundet. Tænkning angår tolkning, formidling og diskussion af forskningsresultater. Ofte kommer tænkningen før forskningen; de to processer befrugter hinanden, og begge forbliver golde uden den anden.

Nuanceret tænkning kræver og forudsætter et modersmål, men tænkning på ét modersmål kan naturligvis sagtens inspirere til tænkning på et andet, hvorfor det er godt at kunne flere sprog. At forsøge at gøre et fremmedsprog til grundprog på danske universiteter er derimod en skadevoldende ambition, hvor meget det så end står broderet i målsætningsprogrammet over Helge Sanders hovedpude. Skadelig ikke bare for dansk, men også for internationalt åndsliv, for så vidt som det danske er en del af dette, omend en lille del.

Sprogsagen er national

Når embedsmænd fra ministeren og nedefter i hierarkiet systematisk forsøger at udrydde dansk som forsknings- og undervisningsprog, så er det hjerteblod, der er tale om. Embedsmænd skal ikke bestemme, om det danske sprog skal afskaffes i den højere undervisning – det næste, de tager fat på, bliver vel radio og tv.

Sprogsagen er en national sag, som nationens parlament må afgøre, Folketinget må tage stilling, og da spørgsmålet angår værdipolitik, bør medlemmerne stilles frit, så de kan dele sig efter anskuelser og ikke bare efter partitilhørsforhold.

På godt dansk

downloade hente (ned), tage ned, overføre

download hentning, filhentning, filoverførsel

memorystick USB-nøgle

poppe op dukke op, springe frem

preview smugkig

setup opstilling, opbygning, arrangement

shopaholic indkøbsnarkoman, købesyg

talkshow samtaleprogram

tricky drilsk, spøjs

Flere ord:
www.modersmaalet.dk/paadansk

(Forslag sendes til
post@modersmaalet.dk)

shopaholic = indkøbsnarkoman

